

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

POSTGRAU EN ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

TREBALL FINAL

Itinerari de creació i consolidació de startups cooperatives basat en un desenvolupament
econòmic local sostenible.

Autora : Isabel Olivares Ponce

Curs acadèmic : 2019

Data de presentació de la memòria:

15/07/2019

TUTOR/A DEL TREBALL: Eudald Griera Llonch

Índex:

1- Resum executiu.....	3-4
2- Introducció.....	5
3- Marc teòric:	
- 3.1- Definició de desenvolupament local.....	6
- 3.2- Definició de desenvolupament econòmic local a través de l'Economia Social i Solidària.....	7 - 8
- 3.3- Diferents models de desenvolupament local	8 - 13
4- Proposta de desenvolupament econòmic local a través de les EESS en un municipi mitjà:	
- 4.1- Principals obstacles a la creació de cooperatives.....	13 - 15
- 4.2- Paper de l'Administració Local en el desenvolupament local a través de les EESS.....	15 -16
- 4.3- Definició de la proposta.....	16-28
5- Conclusions.....	29-30
6- Bibliografia de referència.....	31-32

1- Resum executiu :

La proposta que es presenta en aquest treball tracta de la creació d'un itinerari de creació i consolidació d'empreses cooperatives que serveixi com a eina per a construir un ecosistema en municipis mitjans, d'impuls a empreses cooperatives. El model de referència per a construir aquest ecosistema és l'economia social i solidària i els territoris re silents.

El model d'ecosistema que es presenta està format pels principals actors i entitats de l'economia social i solidària del territori i té com a objectiu establir relacions de cooperació, estables i duradores que a més de l'itinerari, impulsin noves mesures de foment de l'economia social i solidària en el territori.

Pel que fa a l'itinerari proposat, la seva principal missió és dotar dels coneixements i eines necessàries per a formar noves empreses cooperatives que arribin a consolidar-se i puguin donar noves solucions sota el paraigua de la innovació social als reptes socials, mediambientals i econòmics que actualment es plantegen a les nostres ciutats.

Resumen ejecutivo:

La propuesta que se presenta en este trabajo trata de la creación de un itinerario de creación y consolidación de empresas cooperativas que sirva como herramienta para construir un ecosistema en municipios medianos de impulso a empresas cooperativas. El modelo de referencia para construir este ecosistema es la economía social y solidaria y los territorios resilientes.

El modelo de ecosistema que se presenta está formado por los principales actores y entidades de la economía social y solidaria del territorio y tiene como objetivo establecer relaciones de cooperación, estables y duraderas que además del itinerario, impulsen nuevas medidas de fomento de la economía social y solidaria en el territorio.

En lo que respecta al itinerario propuesto, su principal misión es dotar de los conocimientos y herramientas necesarias para formar nuevas empresas cooperativas que lleguen a consolidarse y puedan dar nuevas soluciones bajo el paraguas de la

innovación social a los retos sociales, medioambientales y económicos que actualmente se plantean en nuestras ciudades.

Executive Summary:

The proposal presented in this paper deals with the creation of an itinerary of creation and consolidation of cooperative enterprises that serves as a tool to build an ecosystem in medium-sized municipalities, to boost cooperative enterprises. The reference model for building this ecosystem is the social and solidary economy and the resilient territories.

The ecosystem model presented is formed by the main actors and entities of the social and solidarity economy of the territory and aims to establish cooperative, stable and lasting relationships that, in addition to the itinerary, promote new measures to promote the social economy. solidarity in the territory.

With regard to the proposed itinerary, its main mission is to provide the knowledge and tools necessary to form new cooperative enterprises that become consolidated and can provide new solutions under the umbrella of social innovation to the social, environmental and economic challenges that currently They arise in our cities

2- Introducció:

Aquest treball pretén ser una proposta en el marc de les polítiques públiques de desenvolupament econòmic local, que té com a objectiu ajudar a construir un ecosistema cooperatiu local, mitjançant la creació d'un itinerari de creació i consolidació de projectes cooperatius des d'un model de desenvolupament local d'economia social i solidària des de la perspectiva de territoris resilents. Aquest model posa en el centre el benestar de les persones i utilitza entre les seves fórmules la cooperativa com una empresa dirigida i gestionada pels seus treballadors i treballadores que vetllen pels seus interessos en comú i deixa fora els interessos de maximitzar el benefici en mans d'unes poques persones. La cooperativa és una fórmula que surt i arrela en el territori i que s'implica en aconseguir major benestar per la seva comunitat, cosa que contribueix i retroalimenta un desenvolupament econòmic local que potencia i utilitza els recursos endògens .

El treball s'estructura en 3 parts: a la primera part, per tal de contextualitzar la proposta, es fa una breu definició dels conceptes de desenvolupament econòmic local més clàssic i del desenvolupament local basat en l'economia social i solidària. Arrel d'ambdues definicions s'observa que el primer parla de gestió de recursos sense posar el centre del focus en el benestar de les persones i el segon posa la centralitat en el benestar de les persones. A continuació s'explica breument els diferents models de desenvolupament econòmic local que s'estan portant a terme en diferents ciutats del món i on es pot apreciar en quines qüestions es posa èmfasi segons sigui el model.

La segona part del treball es centra en quin hauria de ser el paper de l'Administració local per facilitar l'impuls de l'economia social i solidària , quins són els principals obstacles a la creació de cooperatives i en el desenvolupament de la proposta de creació d'un ecosistema d'impuls de projectes cooperatius.

I per últim en la tercera part del treball es fa un recull de les principals conclusions derivades del treball.

3-Marc teòric:

3.1-Què entenen per desenvolupament econòmic local?

Diferents definicions de desenvolupament econòmic local :

El desenvolupament local es pot definir com aquella política pública que té com a objectiu afavorir un procés reactivador de l'economia i dinamitzador de les societats locals, i que, mitjançant l'aprofitament dels recursos endògens existents en un territori determinat i la cooperació entre l'àmbit públic i el privat, és capaç d'estimular i fomentar el seu creixement econòmic, creant ocupació, a fi de millorar la qualitat de vida i el benestar social de les poblacions locals. " Mateo Hernando. Manual d'Introducció al Desenvolupament Local Econòmic. COLPIS.

Organització Internacional del Treball : “ procés de desenvolupament participatiu que fomenta els acords de col·laboració entre els principals actors públics i privats d'un territori, possibilitant el disseny i la posada en pràctica d'una estratègia de desenvolupament comuna, sobre la base d'aprofitar els recursos i els avantatges competitius locals en un context global, amb l'objectiu final de crear ocupació decent i estimular l'activitat econòmica” (Rodríguez-Pose, 2002).

El procés de desenvolupament local té tres objectius generals: el creixement econòmic, la diversificació de l'economia local i la millora del nivell de vida i d'ocupació de les poblacions locals.

La política de desenvolupament local consisteix, doncs, en un conjunt d'iniciatives que sorgeixen de l'anàlisi estratègica dels agents locals, públics i privats, l'objectiu de la qual és fer competitius els territoris locals, ciutats i regions, mitjançant la millora dels seus recursos i els seus factors de desenvolupament potencials, combinant inversions i iniciatives dels agents locals o territorials i dels agents externs al territori amb la finalitat de fomentar el creixement econòmic, generar ocupació i millorar la qualitat de vida i el benestar de les poblacions locals.

3.2- Definició desenvolupament econòmic local a través de les EESS:

Per abordar aquest em centraré en la declaració del Centenari de l'OIT per el futur de treball, 2019" i en la trobada que l'associació d'empreses d'economia social i d'altres agents dins del projecte trasfronterizo ETESS on s'analitzava el paper de les empreses d'economia social com a motor del desenvolupament social local. Aquestes dues definicions, crec que tenen especial relevància perquè provenen d'aquells agents que són els principals protagonistes en l'impuls de l'economia social. Per acabar aquest apartat citaré els sis punts que Jordi García Jané descriu com el rol que ha de tenir l'Administració Local en el desenvolupament de l'economia social.

L'OIT en la seva declaració del Centenari de l'OIT pel futur del treball, ratificada i consensuada entre les governs, organitzacions sindicals i confederacions empresarials internacionals, estableix l'economia social com una prioritat dins de les profundes transformacions en el món del treball i amb l'objectiu de centrar-ho en les persones. Més concretament la declaració reclama fer suport al sector privat com a font principal de creixement econòmic i creació d'ocupació, promovent un entorn favorable a la iniciativa empresarial i a les empreses sostenibles, en particular a les microempreses i petites i mitjanes empreses, així com les cooperatives i l'economia social i solidària, amb l'objectiu de generar treball decent, ocupació productiva i millors nivells de vida per a tothom.

L'Associació d'empreses d'economia social de Navarra (ANEL), la confederació de cooperatives d'Euskadi, (KONFEKOOP), el Comité de Bassin d'Emploi du Seignanx i l'Ajuntament d'Hendaya, van realitzar un taller al febrero de 2017 on s'analitzava el paper de l'economia social com a motor del desenvolupament local i on van treure les següents conclusions:

- L'economia social col·locar en el centre del desenvolupament local les persones i el bé comú.
- Col·loca els canvis i necessitats socials en el centre del debat econòmic enfront d'objectius relacionats solament amb la maximització de beneficis o la competència territorial.
- Té més obertura i innovació en els processos de planificació territorial i econòmica.
- Impulsa estratègies i accions formatives de suport, d'emprenedoria col·lectiva i col·laborativa enfront d'estratègies que promouen només l'autoocupació o l'impuls de negocis econòmics convencionals).

- Contribueix a la generació de resiliència de i estabilitat del territori enfront de crisi.
- Genera d'ocupació de qualitat.
- Contribueix al desenvolupament d'un benestar de les persones i del territori que va més enllà de l'ocupació.
- Arrelament i connexió amb el territori, ja que no hi ha deslocalització i treballa amb les persones del territori.
- Fa un millor ús dels recursos locals.
- Contribueix a l'apoderament i la participació social de les persones.
- Fa aportació a la construcció d'una economia plural i diversa.
- Parteix de les necessitats i oportunitats que es generen en l'entorn local.
- Proximitat i confiança dels agents locals.
- Impulsa el treball en xarxa.
- Possibilita el desenvolupament de determinats serveis a través de locals i empreses de l'economia social (serveis de cures a persones, socials, etc.).
- Connecta estratègies de desenvolupament local amb xarxes i iniciatives de l'economia social.

3.3-Diferents models de desenvolupament econòmic.

Segons l'informe de la Diputació de Barcelona “ Models i factors per a un nou desenvolupament econòmic local” de l'any 2017, existeixen diferents models de desenvolupament local que explico a continuació de forma resumida i que servirán com a base per triar un model o un altre en funció de la menor a major aproximació a l'ESS.

Els territoris de talent : són un model especialitzat, amb elevades capacitats per desenvolupar determinades activitats econòmiques així com fomentar la iniciativa

empresarial. Hi té un pes molt important la creació de coneixement i l'atracció de talent especialment de caràcter científic-tecnològic i experiencial. Són territoris força cosmopolites on la integració i el benestar social hi tenen un pes relativament important. La participació ciutadana i les accions comunitàries hi tenen un protagonisme més aviat escàs, en canvi, pot haver-hi una dotació elevada de capital social que s'orienta a la producció.

Els territoris de coneixement : són espais amb una part significativa de la seva estructura productiva i social especialitzada en la producció, ús i intercanvi de coneixement. Exploten factors com la formació i la tecnologia, i tenen requeriments exigents respecte a la disponibilitat financera.

Es localitzen en zones properes a gran metròpolis, i per tant sovint són ciutats cosmopolites. Compten amb una bona accessibilitat amb l'exterior i hi preval una dotació àmplia d'espais i serveis per a l'activitat econòmica. L'esquema de governança, d'acord amb les formulacions de la quàdruple hèlix, vincula agents de recerca, empreses, governs i usuaris del coneixement, essent la qualitat institucional un element sensible.

La ciutat creativa : és una ciutat oberta, dinàmica i tolerant on es concentra de manera significativa l'anomenada classe social creativa. Es constata que les persones que formen aquest col·lectiu escullen el seu lloc de residència en funció de les oportunitat de treball i en funció dels estils de vida de la població.

Els territoris creatius remarquen la importància de la cultura, l'art i elements creatius dins del context urbà. L'enfocament creatiu de la ciutat es pot resseguir a nivell mundial, especialment a les ciutats europees i nord-americanes.

Els territoris creatius s'especialitzen en desenvolupar activitats econòmiques, iniciatives empresarials i coneixement de caràcter simbòlic, tot i que sense oblidar el coneixement científic-tecnològic. La diversitat cultural i la tolerància caracteritzen aquests entorns. Són ciutats normalment situades en importants zones metropolitanes amb una bona xarxa de comunicació amb l'exterior i dotació de serveis. Val a dir també que els treballadors creatius poden significar una part important de la població qualificada als entorns rurals.

La qualitat de les institucions públiques es refereix a proveir condicions, però la seva capacitat d'intervenció directa és poc rellevant.

Una ecociutat és una ciutat dissenyada amb uns principis ecològics. La idea sorgeix com a una nova aproximació del desenvolupament sostenible. Una ciutat ecològica pot proveir-se a si mateixa amb una mínima dependència de les zones rurals que l'envolten, i genera la menor petjada ecològica possible pels seus residents. Un cas particular de les "Ecocities" pot ser l'Ecoaldea –o ciutat ecològica en un àmbit rural.

Una ecoaldea és un assentament, generalment rural, amb una filosofia comuna relacionada amb els recursos naturals i la sostenibilitat, i en la qual cada membre se sent implicat i participatiu. Està formada per un grup de persones afins a una ideologia ecològica que, per mitjà de la màxima autosuficiència, procuren tenir una vida alternativa a la que ofereix el sistema. Algunes de les filosofies que regeixen una ecovila estaven ja vigents antigament en molts pobles, en els quals es realitzaven tasques comunes, com per exemple construccions de cases, cultius, etc.

Les *transition towns* són el resultat d'una suma de moviments locals que pretenen mitigar els efectes d'una futura crisi global relacionada amb el pic de producció del petroli. Aquests moviments es compten per centenars sobretot en el món anglosaxó i s'estan estenent a altres països. Les ciutats en transició pretenen també aprofitar l'ocasió per adoptar un model més sostenible que potenciï l'autosuficiència tot reduint la petjada ecològica, model que és vist amb ulls crítics per alguns economistes i defensat pels partidaris del decreixement. Els factors que determinen el model dels territoris en transició són el desenvolupament de polítiques locals i la cooperació entre diferents administracions, així com la importància d'assolir uns nivells òptims de sostenibilitat, en termes de qualitat ambiental, al costat d'usos del sòl i teixits urbans adequats. Dins d'aquest context, el model fomenta la transició cap a una estructura econòmica formada per activitats baixes en carboni, que al seu torn demana cert múscul inversor. Són ciutats amb una bona dotació de serveis i equipaments. Pel que fa al coneixement es mobilitza per avançar cap a les emissions zero i això propicia l'especialització econòmica

Territoris resilents : La resiliència fa referència a la capacitat d'un territori (ciutat, barri, comunitat) per fer front a una amenaça externa. Les catàstrofes naturals o l'esgotament de recursos naturals són potser els casos més significatius. Però, recentment, el terme s'ha relacionat també amb les conseqüències de la crisi econòmico-financera. Les ciutats, pobles i barris resilents són aquells que millor han “resistit” els impactes de la crisi, o els que han sabut “adaptar-se” al nou escenari. Una ciutat resilient ha de ser capaç d'anticipar-se a les futures perturbacions (climàtiques, financeres, etc.).

Un territori resilient compta amb capacitat de planificar i gestionar de manera eficient els seus recursos, fet que comporta una gran complexitat a causa dels múltiples agents que intervenen en el procés.

Cittaslow és un moviment sorgit a Itàlia el 1999 que ha proliferat a altres països i actualment hi ha més de 100 ciutats lentes al món. Cerquen solucions que permetin als ciutadans utilitzar i gaudir del propi poble, barri o ciutat. Es caracteritzen per un equilibri entre la modernitat i la tradició de manera que conviuen els coneixement del passat i les oportunitats tecnològiques i solucions d'avantguarda. En aquest model de ciutat es creen fronteres contra la propagació de “vida ràpida”, com per exemple el “fast food”, i la cultura és una dimensió important del desenvolupament econòmic local.

Les ciutats lentes es caracteritzen per donar molta importància a tenir uns bons nivells de qualitat ambiental, incloent de forma significativa el paisatge i el patrimoni, així com per la cohesió interna. Són ciutats on proliferen iniciatives empresarials i es desenvolupen activitats econòmiques amb arrelament territorial

Les ciutats col·laboratives (sharing cities) situen al seu centre les pràctiques col·laboratives – concepte utilitzat per etiquetar una gran quantitat de processos de producció, intercanvi i consum com per exemple el cotxe compartit (car sharing), grups de consum, habitatges compartits, espais de cotreball o laboratoris de fabricació compartits.

Els territoris col·laboratius es caracteritzen per tenir una societat participativa i activa a nivell comunitari, amb un desenvolupament important de polítiques locals en un context global i la cooperació amb altres administracions o actors. Són ciutats amb una bona localització i connectivitat, que necessiten d'una infraestructura interna (telecomunicacions, equipaments, etc.) potent, i amb forta iniciativa empresarial. Es caracteritzen per fomentar un treball qualificat, produir i utilitzar coneixement amb finalitats pràctiques, per exemple, especialment amb l'impuls de plataformes digitals. L'especialització econòmica hi és poc important, i en tot cas el patró econòmic (mixt d'activitat Els territoris cooperatius tenen com a repte hibridar les propietats, les gestions, i el finançament dels projectes urbans i ciutadans més enllà de les relació ciutadana-administració o ciutadana-capital privat. D'altra banda, els projectes ciutadans que sorgeixen i reclamen accés a les infraestructures són sovint projectes complexos que sorgeixen des de les xarxes socials. Com articular els protocols d'accés als recursos és tasca fonamental per habilitar un urbanisme ciutadà, resilient i accessible per a tots. El desenvolupament local s'orienta a través de models econòmics, mediambientals i socials més participatius i sostenibles. Les ciutats tenen una abundància de recursos no utilitzats en espera de ser activats amb l'ajuda de l'experiència i el coneixement dels ciutadans.

D'acord amb els principis de l'Aliança Cooperativa Internacional, les organitzacions econòmiques són responsables amb l'entorn en què se situen. És un model de ciutat on factors com el treball, la formació i l'emprenedoria social hi tenen un pes molt important.

Les ciutats cooperadores són cosmopolites i desenvolupen activitats basades en el foment de la interacció entre els ciutadans, involucrant-nos en la presa de decisions així com l'assumpció de responsabilitats a nivell comunitari. La gestió és democràtica i assumeix com a valors la igualtat.ats) hi evoluciona de forma espontània en el sentit de no dirigida.

Territoris comunitaris : En aquest model, les comunitats locals uneixen forces per superar els seus reptes de manera conjunta. El territori comunitari connecta els ciutadans amb els processos de presa de decisions relatius als assumptes públics. Existeixen espais per participar activament en la configuració de la comunitat i les intervencions es caracteritzen per un apoderament fort.

Les activitats econòmiques s'orienten a la satisfacció de les necessitats de les persones i de la comunitat, i no a l'ànim de lucre. Les economies comunitàries hi tenen un protagonisme elevat i el seu grau d'interconnexió resulta fonamental per la dinàmica del territori i corregir les debilitats de les microiniciatives. És un model altament descentralitzat i de funcionament horitzontal. L'intercanvi i col·laboració entre els ciutadans fomenta la interacció entre diferents cultures, i l'increment de coneixement i l'aflorament de pràctiques econòmiques no convencionals. En canvi, factors com la connectivitat física o la presència d'espais d'activitat són poc rellevants.

4 - Proposta de desenvolupament econòmic local a través de les EESS en un municipi mitjà:

Donat que un dels objectius principals de l'ecosistema és l'augment de creació i consolidació de projectes cooperatius en el territori, en aquest apartat explicaré quins són els principals obstacles a la creació de cooperatives, que pot fer l'Administració local com un dels agents claus en la creació de l'ecosistema, per impulsar l'economia social i solidària i com s'estructuraria tot això dins la proposta d'ecosistema cooperatiu que es presenta en aquest treball.

4.1 - Principals obstacles a la creació de cooperatives :

Un dels motius que manifesten les persones usuàries del servei és la por de perdre el control sobre la societat per part de les persones promotores quan la societat vagi

creixent i s'hagi d'incorporar més personal. Un altre és el gran desconeixement que hi ha sobre l'economia social i les cooperatives. Moltes persones no saben com funcionen o / i tenen una imatge negativa, en sentit que si tots manen, la cosa no acabarà bé. Altres persones tenen molt clar que és el seu projecte , que volen fer-ho a la seva manera i que tants diners poses tant manes (ja l'arteixen d'una mentalitat molt individualista). Tampoc des del món de les gestories s'aconsella aquesta fórmula ja que no la coneixen gaire i tampoc la utilitzen com a fórmula pròpia.

Els tècnics i tècniques del servei aconsellen la cooperativa, però si la persona no ve sensibilitzada o amb un mínim de coneixement és molt difícil que accepti fer una cooperativa, ja que té interioritzat molts prejudicis o si més no té interioritzada la mentalitat capitalista abans esmentada, manes i reparteixes el benefici en funció del capital que poses.

Aquests projectes són generalment projectes d'autoocupació que normalment no acaben superant amb els anys els 5 treballadors/es. Per la qual cosa es podria pensar que no tindria perquè haver-hi aquesta dispersió i pèrdua de poder tant temuda. Crec que l'origen de tota aquesta resistència és que tenim els valors de l'individualisme i la competitivitat interioritzats perquè ja des de tots els agents de socialització (escola, mass media etc) ens eduquen perquè funcionem d'aquesta manera i així reproduir el sistema. I dic això perquè tant a les escoles (llevat d'experiències puntuals), els llibres de texts, la literatura, les sèries de televisió el cinema majoritàriament representen el món de l'empresa a través de les societats limitades i societats anònimes, amb la qual cosa fan que l'imaginari que té la població quan parla d'empresa sigui la societat limitada o la societat anònima i d'un autònom per si vols guanyar-te la vida amb un ofici o free-lance si est professional i aleshores el model a seguir encara és el del yupie dels anys 80.

Arribats en aquest punt, crec que tal i com recomanen algunes organitzacions i experts esmentats en la primera part d'aquest treball cal fer molta tasca de sensibilització per donar a conèixer l'economia social i el cooperativisme per aconseguir una massa crítica de població disposada a emprendre a projectes cooperatius.

També és necessari facilitar la creació de cooperatives amb incentius i ajuts més estables en el temps, i abans de enumerar mesures que al meu parer podrien contribuir a augmentar la creació de cooperatives, explicaré quins són al meu criteri aquells entrebancs que no ajuden a crear cooperatives:

- Els ajuts de la Generalitat a la creació de cooperatives i societats limitades laborals normalment surten a finals de juliol amb una convocatòria que dura 20 dies, cosa que fa difícil que pugui arribar a tothom tant per l'època de l'any com pels pocs dies de la convocatòria.
- Tampoc ajuda gaire que si es crea una cooperativa i vol canviar a una societat limitada hagi de passar una auditoria amb el cost que representa, ho dic perquè hi ha casos en els que persones que estan disposades a provar a fer una cooperativa però com que en el fons tenen aquesta por de no saber si funcionarà no volen tenir grans costos alhora de canviar de forma jurídica i acaben fent societat limitada.
- No tenir un forma telemàtica i express per fer una cooperativa ràpida i barata con la societat limitada express que en 48h tens creada una societat per 67 euros d'arancels notariais més 48 euros del registre mercantil, més 19 de certificació negativa de nom estén parlant de 134 euros amunt i avall.
- Algunes notaries no coneixen gaire la reducció d'arancels per creació de cooperativa i la llei catalana tampoc és gaire aclaridora al respecte, ja que deriva a l'espanyola.
- La inestabilitat i precarietat dels recursos tant d'infraestructura, humans i econòmics que depenen de les subvencions i del color polític.

4.2- Paper de l'Administració local en el desenvolupament local a través de les EESS:

En la Guia d'economia social i solidària per a l'administració local de la Diputació de Barcelona, s'enumeren una sèrie d'accions que des de l'Administració Local es poden fer per impulsar al territori l'economia social i solidària, les quals explico a continuació i que serviran com referència per construir la meua proposta de quin és paper que ha de jugar l'Ajuntament en la creació de l'ecosistema local per l'impuls de projectes cooperatius. Són les següents:

- Creació de condicions: és important que per crear una cultura de comunitat i poder teixir relacions de solidaritat i cohesió social, que

afavoreixin formes d'organització social i empresarials basades en els valors de l'economia social i solidària.

- Facilitar: posar a l'abast de la població recursos formatius, espais, assessorament, informació, ajut i suport a la consolidació i creixement de les empreses cooperatives, afavorir la conversió de negocis en traspàs en cooperatives, exempcions d'impostos, bonificacions etc.
- Sensibilització : cal fer mesures per difondre l'economia social, fent especial ènfasi en col·lectius més desfavorits i en els prescriptors.
- Proveir-se: les Administracions públiques obrin mercat a les empreses de l'economia social a través de la compra pública.
- Participar: acompanyament de projectes on els ajuntaments fan de col·laborador sobretot en la fase d'ideació, creació i consolidació.

4.3 - Definició de la proposta :

El desenvolupament local basat en una lògica capitalista basat en l'atracció d'empreses multinacionals que va funcionar en la dècada dels 80 i 90 ja no és una solució per generar ocupació de qualitat, ja que les empreses localitzen la seva producció en països amb mà d'obra barata sense respectar els criteris de producció sostenible i respectuosa amb el medi ambient.

Existeixen altres tipus de desenvolupament econòmic local com el dels territoris resilents que posen el centre el benestar de les persones i el respecte al medi ambient. La proposta que a continuació presento parla de un itinerari d'emprenedoria que ajudarà a crear cooperatives i a consolidar-les. El programa consistirà en crear nous models de negocis, convertir-los en empreses cooperatives i consolidar-les que aportin noves solucions a problemes d'accés a l'habitatge, sostenibilitat energètica, noves formes de mobilitat, economia circular i soberania alimentària i cura a les persones. Per això es crearà un itinerari de formació, creació i consolidació que estarà acompanyat per una sèrie d'experts, empreses i entitats, totes procedents de món cooperatiu, les quals establiran relacions de col·laboració generant sinèrgies, intercanvis de coneixement i experiència que a la vegada anirà contruir nous coneixements i noves experiències que facin que el programa es consolidi, creixi i sigui un pol d'atracció vers les persones que vulguin emprendre a través del cooperativisme.

Perfil de les persones participants :

El perfil de persones al qual va adreçat: persones emprenedores principalment joves i persones majors de 50 anys, sensibilitzades i amb una idea de negoci relacionada amb els sectors abans esmentats. Seran persones de totes les edats principalment amb estudis mediambientals, ingenieria agrícola, veterinària branca de seguretat alimentària, arquitectura, ingenieries informàtiques, no descartant altres estudis. Es valorarà l'experiència professional.

Numero de persones participants : mínim participants 20 i màxim 30.

Durada del programa: l'itinerari formatiu aproximadament 6 mesos i l'etapa de creació els tres primers anys.

Metodologia:

La metodologia d'aprenentatge està basada sobretot en “ aprendre fent les coses”. En tots els mòduls els equips hauràn de fer fent simulacres d'allò que han après i presentar-lo a la resta d'equips i mentors els quals faran una crítica constructiva i aportacions de millora. Per exemple : els equips faran el pla de marketing del seu projecte a l'acabar la unitat i el presentaran a la resta d'equips i mentors. Això implica que a l'acabar cada unitat es formaran comitès d'avaluació format pels equips, els/les mentors/es i dos especialistes en la matèria que com he dit abans avaluaran i faran aportacions de millora. Per fer-ho s'habilitarà una sala d'alguna estancia de l'Ajuntament o també d'un altra entitat que hi participa en el projecte, per fer les presentacions. El motiu de sortir de l'aula, és que pot ser un element motivador i li dona més sobrietat.

Per aprofitar i compartir el talen de tot l'equip, un cop es té identificat els talents i habilitats dels integrants, cap el final del primer mòdul, el següent pas es posar-los al servei del grup mitjançant xecs o cartes d'intercanvi . Aquestes cartes es repartirán per equips, cada equip tindrà cinc cartes que al llarg del programa les haurà d'intercanviar per serveis o coneixements amb altres equips.

S'habilitarà una pàgina web on hi haurà una comunitat virtual des d'on es penjaran els continguts formatius, es podran fer els lliuraments dels treballs i també servirà de foro.

Proposta formativa :

A continuació es descriu a grans trets quina els blocs formatius i els seus continguts de la part formativa de l'itinerari.

Modul 1: .Autoconeixement i treball en equip és el punt de partida on totes les persones es coneixen i donen a coneixen la seva idea de negoci. A través de dinàmiques de networking i el treball en equip es provoquen noves aliances, intercanvis d'idees per aquelles persones que estiguin obertes a ampliar l'equip o per aquelles que no em tinguin.

Objectius: Ajudar a les persones participants a conèixer quines són les seves potencialitats i febleses, compartir-les amb l'equip i construir equips forts i cohesionats on cada membre tingui clar quin és el valor afegit que aporta a l'equip i l'equip el reconegui .

La formació en aquest mòdul consistirà en tres blocs :

- 1- Bloc Autoconeixement: realització de dinàmiques i exercicis per identificar quins són els punts forts i punts febles i quina solució li donem als punts febles. Identificar quines són les competències emprenedores de cada membre de l'equip.
- 2- Bloc Comunicació: aprendre tècniques de comunicació que ajudin a expressar de forma clara, sintètica i convincent el model de negoci tant de forma oral com escrita. Això passa per :
 - Oratòria
 - Llenguatge no verbal
 - Comunicació escrita en el món empresarial: pla de negocis, publicitat, emails, carta presentació, etc.
 - Llenguatge inclusiu.
 - Comunicació interpersonal
 - Gestió del conflicte.
- 3- Bloc treball en equip : aprendre a tècniques de treball en equip com:
 - Definició d'equips, funcions. Tipus d'equips.Com es formen els equips.Diferents rols dins d'un equips

- Com funcionen els equips
- Tècniques de gestió , motivació i dinamització d'equips.
- Estils de lideratge
- Gestió de reunions i gestió de temps.

Mòdul 2 . La innovació Social.

Objectiu: aprendre què és la innovació social.

- Què és la innovació social.? Com millora la societat i les nostres vides?
- Bones practiques d'innovació social des del cooperativisme.
- La innovació a l'empresa. Com aplicar la innovació i la millorar en la gestió.

Mòdul 3 : Creació d'empreses.

Objectiu: aprendre a transformar la idea de negoci en un projecte viable en forma de cooperativa.

-1- Bloc Model de negoci: s'aprendrà com s'estructuren les idees de negoci per tal que esdevinguin en un nou model de negoci que aportin solucions pels clients. Per això s'ensenyarà les tècniques de:

- CANVAS : s'ensenyarà com una eina que ajudarà a definir el model de negoci amb interacció amb el mercat.
- Lean startup :s'ensenyarà com una metodologia que s'utilitza sobre tot per analitzar la viabilitat de models de negocis innovador en constant interacció amb els clients.
- Pla d'empresa: S'ensenyarà a realitzar un pla d'empresa com a una eina que ajudar a reflexionar i a construir i analitzar la viabilitat de totes les àrees de la futura empresa, explicar de forma clara i contrastada perquè el model de negoci és viable i per ajudar per aconseguir finançament.

Aquest bloc tindrà unes unitats de suport on s'ensenyaran com s'han de gestionar i prendre decisions en totes les àrees del pla d'empresa i que estaràn tutelades i revisades pels mentors i / expert. . Principalment seràn les següents:

- Investigació de mercat i marketing. En aquesta àrea i seguint el model (ALTER'INCUB. Incubateur d'innovation Sociale del Montpel·lier. França). es posarà a disposició dels projectes una consultora d'estudis de mercat perquè els ajudi a fer una prospecció de mercat realista i treure conclusions fiables.
- Proveïdors, Producció i logística.
- Infraestructura i recursos materials i suministres.
- Recursos humans.
- Pla econòmic i financer.

Mòdul 4. L'empresa cooperativa . L'objectiu d'aquest mòdul es conèixer què és i com funciona una empresa cooperativa.

- Què és una cooperativa i com funciona.
- Els valors cooperatius.
- La cooperativa versus altres formes jurídiques.
- Classes de cooperativa.
- Els socis/es obligacions i drets.
- La funció directiva en la cooperativa
- Legislació que afecta a les cooperatives.
- Tràmits per constituir una cooperativa.
- Aspectes fiscals, laborals i comptables.
- El balanç social.

- La intercooperació.
- Ecosistema cooperatiu a Catalunya, Espanya i Europa.

Mòdul 5. Economia social i solidària: té com a objectiu dotar de més coneixements en l'economia social i solidària:

- Economia Social i Solidària: Què és? Les formes jurídiques de l'economia social i solidària. Principals agents públics i privats de l'economia social i solidària. Exemples de Projectes d'emprenedoria basats en l'economia social i solidària.
- Recursos tècnics, subvencions i finançament que donen suport als projectes cooperatius.
- El model de desenvolupament local basat en els territoris resilents. Exemples de projectes d'emprenedoria en els territoris resilents.
- Cicle de xarredes de la mà d'experts i empreses que operen en els sectors del l'habitatge sostenible, mobilitat sostenible, economia circular, soberania alimentària i energia sostenible.

Una cop els projectes estiguin acabats, un comitè format per una persona experta de l'ajuntament, l'Ateneu Cooperatiu, la Fundació Seira, Coop 57 , la Federació de Cooperatives i una del sector d'activitat econòmica del projecte, triaran tres projectes en funció de la : la viabilitat, l'adaptació a les necessitats del territori i s'els becarà amb el següent programa de consolidació:

- Premi : Totes les persones que finalitzen el programa són guanyadores, per haver fet l'esforç i l'aprenentatge, malgrat que no per totes sigui el moment d'emprendre. Per la qual cosa totes les persones reberien un diploma
- S'els deixarà un espai al viver d'empreses municipal sense cost durant el primer any de vida. En cas que el municipi no disposi de viver, es podria instal·lar en un altre viver que pertanyi a algú dels agents de l'ecosistema.

- Accés directe al viver d'empreses sense necessitar d'entrar en els barems de concurrència competitiva (basats en la viabilitat i ideonitat del projecte amb el territori) de les subvencions a la creació de cooperatives de l'Ajuntament.
- S'els assignarà un equip de mentors i assessors interdisciplinars que es farà suport en la part emocional, gestió empresarial, jurídica i legal. L'acompanyament a la consolidació es farà durant els tres primers anys.
- S'els assignarà un mentor expert en el sector de mercat que operi la cooperativa.
- Si el projecte necessita finançament podrà accedir a préstecs en condicions preferents amb la Banca Ètica.
- Assessorament i suport per accedir a licitacions o contractació menor en compra pública que faci l'Ajuntament.
- Ajuntament sempre que ho considerés oportú per l'interès social en el territori del projecte, podria estar com a soci col·laborador en algun projecte, però aquesta possibilitat es contemplaria en futures edicions, quan l'itinerari tingués més rodatge.
- Seguiment tècnic mensual on es farà un repàs de totes les àrees de l'empresa, que s'ha fet, què no s'ha fet i perquè, revisió de resultats. I planificació de accions a realitzar en funció de les necessitats detectades o els objectius proposats.
- Gestió emocional personal i d'equip. Es crearà un espai amb professionals que durant el primer any, donaran suport a efectes de saber ser resilients, desfogar-se davant les frustracions, saber gestionar els èxits i el conflicte i mantenir l'equip cohesionat..
- Coaching en management i estratègia.

Per portar a terme aquest itinerari amb èxit caldrà construir un ecosistema cooperatiu al municipi format per diferents actors del territori especialitzats en cooperatives, en els sectors dels reptes plantejats, en creació i consolidació empresarial, a més de crear una sèrie de mesures a nivell municipal que doni incentius a la creació i consolidació de cooperatives. Aquest ecosistema haurà d'estar interrelacionat i creant sinèrgies sense solapaments. Un model que es podria prendre com a model de referència seria l'ecosistema que s'ha fet al Maresme on

s'ha format un ecosistema territorial de col·laboració públic-cooperativa-comunitària que fomenta la intercooperació, l'acompanyament, la formació, la diagnosi i la difusió de projectes de l'economia cooperativa, social i solidària de la comarca del Maresme. Així, aquest ecosistema es començaria a formar a partir de la proposta d'aquest itinerari en creació i consolidació de projectes cooperatius per anar avançar en la creació, planificació i execució d'altres mesures que mica en mica ajudarien a transformar la realitat social econòmica del territori cap un model més cooperatiu.

Els actors que formarien aquest ecosistema i les seves funcions són els següents:

1)Ajuntament: seria l'actor impulsor i aglutinador dels agents el formen l'ecosistema, éssent responsable de crear les condicions òptimes perquè es pugui crear i desenvolupar l'ecosistema en el seu territori. El seu paper i aportacions a l'ecosistema seria el següent:

A nivell d'infraestructura i recursos :

- Es farien Punts d'informació cooperatius a cada municipi amb l'objectiu d'augmentar el coneixement de l'economia solidària i el cooperativisme en coordinació permanent amb els Ateneus cooperatius que farien el suport tècnic en cooperativisme a les persones tècniques de l'equip d'emprenedoria, de tal manera que, entre altres funcions, l'equip d'emprenedoria local s'ocuparia de l'anàlisi de viabilitat dels projectes i l'equip tècnic de l'Ateneu de fer un l'assessorament altament especialitzat en cooperatives a les persones emprenedores i també donaria assessorament i resolució de dubtes específics a l'equip d'emprenedoria local.
- Aquest serà un punt que hi haurà en tots els municipis de Catalunya que tindrà una infraestructura en recursos humans i materials que anirán augmentant en funció de la grandària i l'activitat del municipi. Tant el punt com els recursos d'infraestructura, humans i econòmics serien estables.
- La seva misió consistiria en assegurar-se que la població té un bon coneixement de l'economia social i el cooperativisme i en augmentar el nombre de cooperatives de les empreses que es creen amb l'ajut dels serveis públics. Un

possible objectiu podria ser que en cinc anys el 50% de les empreses que es creen en els serveis d'emprenedoria siguin cooperatives.

A nivell tècnic:

- Funcions de coordinació a través d'equip tècnic d'emprenedoria
- Impuls de les relacions amb els altres actors de l'ecosistema
- Aportaria l'infraestructura durant l'itinerari formatiu i habilitarà una pàgina web específica on s'explicaran l'itinerari, hi haurà un bloc amb articles i notícies realcionades amb el cooperativisme i es visibilitzaran els projectes participants. Al web també hi tindran presència els altres agents col·laboradors del sistema.
- Comitè d'experts de diferents àrees de l'Ajuntament : anàlisi i diagnòs dels nous reptes de ciutat.
- Espai on-line de recull de necessitats de la ciutadania: radar a través de les xarxes socials, fòrum de participació. Associació de veïns i altre teixit associatiu.

A nivell d'incentius:

- Subvencions per a la creació de cooperatives. Que aniria augmentant en funció de les persones sòcies. Es subvenciona la incorporació de persones sòcies perquè l'objectiu és crear ocupació estable. Respecte a l'import de la subvenció aniria en funció de la disponibilitat pressupostària,
- En els processos de licitació o contracte menor de compra pública donar més puntuació a les empreses cooperatives i a les empreses cooperatives del municipi.
- Supressió de l'IBI i de l'impost d'escombrieries a aquelles notaries i gestories que s'incorporesin al programa CREACOP. Aquest programa formaria i donaria suport i assessorament en els aspectes legals, fiscals i comptables de la cooperativa. Aquesta formació i suport es podria fer en les mateixes gestories i notaries, per així evitar el desplaçament que a vegades suposa un obstacle per

fer la formació . Una altra versió d'aquest programa donar una subvenció per cooperativa creada.

- Bonificació del 50% de la tasa de llicència d'activitats i d'obres. Si la cooperativa està formada per persones a l'atur la bonificació seria del 100%.
- Posar a disposició de les persones que fan l'itinerari formatiu
- Estalir convenis de col·laboració amb les entitats que formin l'ecosistema cooperatiu per generar compromís, relacions estables i claretat en les funcions.
- Establir un únic conveni de col·laboració entre els diferents agents que col·laboraran en el itinerari formatiu. Aquest conveni reflexarà els compromisos que prene els diferents actors, les funcions que fan, drets i obligacions, aportació de recursos, sistema d'avaluació i seguiment i durada. La durada seria automàticament renovable si no es diu el contrari.
- Impuls de dues trobades de networking anuals en el municipi.

Com a partners importants d'aquest projecte i amb els quals l'Ajuntament establiria relacions mitjançant convenis de cooperació estarien els Ateneu Cooperatiu , la Federació de cooperativa , la Fundació Seira, organitzacions com Som Mobilitat, Som Energia, el Consell Comarcal a través del programa Vallès Circular i d'altres segons les necessitats.

L'Ajuntament conjuntament amb aquest principals agents formaria una taula de governança compartida on s'anirien prenent les principals decisions sobre la gestió del programa sota un model cooperatiu i participatiu. També seria un espai d'avaluació i d'aportació d'idees cap a la millora contínua.

A continuació es descriu quin podria ser el paper dels diferents actors que formarien l'ecosistema:

- **Paper dels Ateneus cooperatius:**

El rol dels ateneus cooperatius com agents catalitzadors del cooperativisme al territori seria el següent:

- Co-organització i dinamització de les trobades de networking a nivell comarcal.
- Assessorament i elaboració del material didàctic i impartició dels continguts formatius del bloc de cooperativisme i economia social.
- Assessorament i col·laboració en la cerca de persones formadores i xarxes de persones mentores.
- Segell Aquiescoopera
- Impuls de l'associacionisme a nivell comarcal de les cooperatives del territori on també s'inclourien les noves creades amb l'objectiu de fer networking i actuar com a grup de pressió a nivell local.
- Assessorament especialitzat i suport tècnic en cooperativisme a l'equip d'emprenedoria local,
- Assessorament i suport en el disseny i execució en d'altres accions que ajudin crear i reforçar l'ecosistema cooperatiu local, com per exemple accions de sensibilització, creació d'altres programes especialitzats en l'àmbit de l'economia social i solidària.
- **Paper de les gestories i notaries adscrites al programa:**
- Suport en la constitució de la cooperativa : redacció dels Estatuts Socials i de l'Acta de Constitució, escriptura pública i regularització de la situació fiscal i laboral de la cooperativa, alta d'activitats econòmiques i inscripció en el Registre de Cooperatives. Per les noves cooperatives creades des de l'itinerari no tindria cap cost, ja que estaria subvencionat per l'Ajuntament.
- **Paper de la Federació de cooperatives:**
- Formació i suport tècnic a les gestories i notaries adscrites al programa CREACOOOP.
- Reducció del 50% de la quota de federació de les noves cooperatives que surtin de l'itinerari durant el primer any.

- **Paper de la banca ètica i cooperativa: Coop 57 i la Fundació Seira :**
- Finançament del projectes cooperatius. L'Ajuntament faria un conveni de cooperació amb Coop57 i la Fundació Seira seguint el model que ha signat l'Ajuntament de Mataró, el qual té les següents característiques :
- Estableix i regula la col·laboració i suport de l'Ajuntament a COOP57, SCCL i la Fundació Seira, per la creació d'un fons municipal per al finançament de noves iniciatives d'economia social i solidària i enfortir en el territori les finances ètiques i apropant-les al teixit d'economia social i solidària del territori. De tal manera que COOP57 obrirà una línia de finançament per a empreses i entitats de l'economia social de nova creació per un import total de 150.000 euros. Es dotarà un fons per possibles impagaments i morositat per import de 30.000 euros en el cadascuna de les entitats aportarà el 33,33% del capital. El conveni també regula els criteris d'avaluació per accedir al crèdit que amb caràcter general són: Tenir un interès o finalitat social, que cobreixi una demanda social en el marc de l'Economia Social i Solidària, que estiguin arrelats en el territori, que generin ocupació estable, funcionament i gestió en base els valors cooperatius.
- Suport i assessorament en l'elaboració del material de financer.
- Impartició de la formació financera dins l'itinerari.
- Assessoria financera als projectes en consolidació.

Aquesta col·laboració estarà regida per un únic conveni abans esmentat i signat per les entitats participants. La idea de fer un sol conveni on pugui estar tot és evitar la innecessària duplicació de processos que dins de l'Administració son lents i farragosos i fer-ho més eficients.

Pel que fa a les relacions entre els/les agents de l'ecosistema han de funcionar sota les premisses de cooperativemes, ja que hem de predicar amb l'exemple. El fet que en un determinat territori pugui funcionar un programa d'aquesta tipologia i donada la seva escalabilitat a altres territoris , podria tenir un efecte trencador de barreres basades en la desconfiança, competència i solapament que actualment, entre d'altres factors obstaculitzen la creació d'ecosistemes eficients i col·laboratius en el territori. Protocolaritzar aqueste relacions de col·laboracion

mitjançant convenis, saber i interioritzar que tots i totes tenim un espai i actuar en conseqüència, pot ser passi també perquè el personal tècnic implicat de totes les institucions estigui sensibilitzat, familiaritzat i còmode amb aquesta manera de treballar i col·laborar. L'ecosistema s'ha de construir sobre unes relacions de confiança i cal crear-les. Aleshores, una de les mesures importants que caldria prendre seria fer sessions de treball i de seguiment amb els diferents tècnics/ques de les diferents entitats i diferents nivells que ajudin a teixir relacions de col·laboració i confiança. Aquets treball hi aniria a càrrec d'una entitat externa.

Per últim queda l'apartat del finançament del projecte. Una proposta podria ser un cofinançament per part dels principals agents que serien l'Ajuntament i l'Ateneu cooperatiu. Una part podria ser en recursos propis i la resta procedent de subvencions del Departament de Treball i la Diputació de Barcelona. És important que la part de recursos propis sigui suficient per garantir la continuïtat i estabilitat de l'ecosistema i que la seva existència no depengui de la menor o major existència de subvencions externes.

5-Conclusions finals.

- El model capitalista es mostra cada cop més depredador a nivel econòmic, social i ambiental, amenaçant la supervivència de les persones i el planeta.

- Arreu de món están sortint experiències de ciutats que apliquen un model de desenvolupaments locals més sostenibles posant el en el centre el benestar de les persones, com és el cas dels territoris resilients, ciutats en transició i territoris cooperatius.
- Aquests models junt amb l'economia social i solidària buscar posar el focus en el benestar de les persones i la seva finalitat és fer la transició d'una economia capitalista cap una economía social i solidària.
- L'augment de cooperatives en un territori podria ajudar aconseguir aquestat transformació cap una economia social i solidària ja que és una de les formes d'empresa que pot garantir ocupació estable i de qualitat, mostrant un alt grau de resiliència davant les èpoques de destrucció d'ocupació.
- Malauradament encara existeixen moltes barreres que obstaculitzen la creació de cooperatives: des de manca de recursos, prejudicis etc.
- Cal fer mesures des de l'Administració en cooperació amb els agents públics i privats del territori, que faciliti la transició d'un model d'empresa capitalista a un model d'empresa cooperativa dins del marc de l'economia social i solidària.
- Una de les formes en les que es pot contribuir és mitjançant la creació d'un ecosistema cooperatiu estable i permanent en el territori.
- Aquest ecosistema ha de funcionar a partir de les relacions de confiança i sobre la base del model cooperatiu.
- Des de l'ecosistema cooperatiu s'han de crear i impulsar accions i programes que aprofitin el talent del territori i que impulsin l'economia cooperativa cap sectors emergents que tiren de l'economia i també de la resta de sectors. Aquestes mesures han de poder competir amb l'oferta tradicional d'impuls a la creació d'empreses de l'economia capitalista (S.L, SCP) i si més no, hauríem de ser més atractives.
- Per un municipi que vulgui ser més resilient en l'ocupació, la presencia d'empreses cooperatives es una bona forma de garantir una protecció davant les crisis.

6-Bibliografia de referència :

- ATLESDEL (2017) Models i factors per a un nou desenvolupament econòmic local. Sèrie Economia i Treball. Diputació de Barcelona.

- ALTER'INCUB. Incubateur d'innovation Sociale. Montpellier. França.
<http://www.alterincub.coop/l-accompagnement/l-accompagnement/>
- Associació d'empreses d'economia social de Navarra (ANEL), la confederació de cooperatives d'Euskadi, (KONFEKOOOP), el Comité de Bassin d'Emploi du Seignanx i l'Ajuntament d'Hendaya.
- Balanç Social .Xarxa Social d'Economia Social i Solidària
<http://mercatsocial.xes.cat/ca/eines/balancsocial/>
- Comité Econòmic i Social Europeu (2018) Bones pràctiques en les polítiques públiques relatives a l'economia social europea tres la crisi econòmica. <http://ciriec.es/novedades-bibliograficas/buenas-practicas-de-politicas-publicas-relativas-a-la-economia-social-europea-sintesis/>
- Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament de Mataró, Fundació Seira i Coop 57, SCCL, per al projecte de creació d'un fons municipal per al foment de l'accés al finançament de projectes d'Economia Social i Solidària. Decret 8829/2018 de 15 d'octubre de 2018.
- Diputació de Barcelona (2017) “ Models i factors per a un nou desenvolupament econòmic local”.
- Declaració del Centenari de l' Organització Internacional del Treball per el futur dek Treball 2019. Organització Internacional del Treball.
- Garcia Jané Jordi (2016). 21 una proposta per fomentar l'economia social i solidària des dels Ajuntaments.
- Garcia Jané Jordi (2014). Conclusions i recomanacions: Ajuntaments per l'economia solidària. Guia d'economia social i solidària per a l'administració local.Diputació de Barcelona
- Llei 9/ 2017,de 8 de novembre, de Contractes del Sector Públic. Article 1 punt 3, article 28 punt 2 i article 145 punt 2.
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2017-12902>

- Mateo Hernando (2010) . Manual d'Introdució al Desenvolupament Local Econòmica. COLPIS.
- Programa Urb-al III (2012). Diputació de Barcelona. “Hacia un modelo integrado de desarrollo econòmic local y cohesión social”. Col·lecció d'Estudis sobre Polítiques Públiques Locals i Regionals de Cohesió Social.
- Revista Vallès Circular. Consell Comarcal del Vallès Occidental. <http://www.vallescircular.com>.
- (Rodríguez-Pose, 2002) Organització Internacional del Treball.
- Web Fundació SEIRA
- Web COOP57,SLL
- Web. Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya.
- Web Xarxa d'Ateneus cooperatius. Ateneu Cooperatiu del Maresme i Vallès Occidental.
- Xarxa d'Economia Social i Solidària de Catalunya (2019) “15 mesures cap a l'Economia Social i Solidària als municipis”.